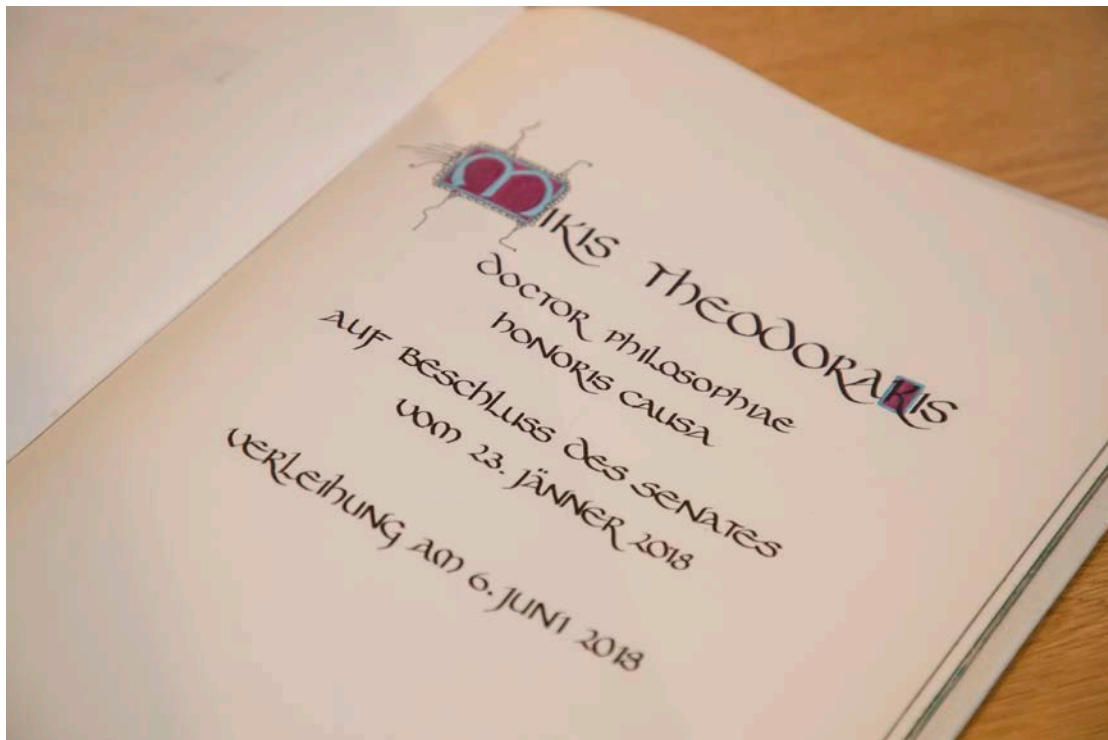

**Ο ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ
ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΟΥ SALZBURG, ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ
ΤΟΥ ΜΟΤΣΑΡΤ**

Σε επίσημη αλλά και ιδιαίτερα συγκινητική τελετή το Πανεπιστήμιο του Salzburg στις 6.6.2018 απένειμε στον Μίκη Θεοδωράκη τον τίτλο του Επίτιμου Διδάκτορα της Φιλοσοφίας (Dr. phil. h. c.) "ως αναγνώριση του τεράστιου καλλιτεχνικού και πολιτικού του έργου στους άξονες «Διαχρονική μουσική και υπερεθνική αντίσταση», «αγώνας για τα ανθρώπινα δικαιώματα», «πολιτική παιδεία»".

Η απόφαση της Συγκλήτου αναφέρεται ιδιαίτερα στο "έργο ζωής του Μίκη Θεοδωράκη που μπορεί να ιδωθεί ως ένας υπερεθνικός αγώνας για την ελευθερία και την ειρήνη, ο οποίος δεν αντικατοπτρίζεται μόνο στην κοινωνική και πολιτική του δράση, αλλά και στο μουσικό του έργο», στην "στηριζόμενη σε αρχές της διδασκαλίας του Πυθαγόρα θεωρία της «συμπαντικής αρμονίας» για τη σχέση ανάμεσα στον άνθρωπο, την Τέχνη και τον Κόσμο", στην "πρωτοποριακή φιλοσοφική και κοινωνιοκριτική προσέγγισή του για τον ελεύθερο χρόνο, την καλλιτεχνική δημιουργικότητα και

την παιδεία, όπως διατυπώθηκε στη μονογραφία του "Αντι-μανιφέστο" και δεν ενέπνευσε μόνο μελέτες για την κοινωνική αλλαγή, αλλά δρομολόγησε με δημιουργικό τρόπο σημαντικούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς της εποχής μας", "στο δημοκρατικό του ήθος, το οποίο διατήρησε στο ακέραιο, πολλές φορές ξεπερνώντας τα σωματικά και ψυχικά του όρια" και καταλήγει τονίζοντας ότι ο Μίκης Θεοδωράκης είναι ένας άνθρωπος "που υψώνει αδιάκοπα μέχρι σήμερα την πολιτική φωνή του και επεκτείνει διαρκώς το μουσικό του έργο χτίζοντας γέφυρα μεταξύ Τέχνης και Πολιτικής".

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο έργο του Μίκη Θεοδωράκη "Mauthausen" σε ποίηση του Ιάκωβου Καμπανέλλη (το στρατόπεδο βρίσκεται στην Αυστρία), απόσπασμα από το οποίο απέδωσε με την μοναδική της ερμηνεία η Μαρία Φαραντούρη με τη συνοδεία του Henning Schmiedt στο πιάνο. Παράλληλα φοιτητές του φημισμένου Ωδείου Mozarteum απέδωσαν έργα Μουσικής Δωματίου του Θεοδωράκη για κουαρτέτο εγχόρδων.

Στην αντιφώνησή του ο Μ. Θεοδωράκης έκανε μια αναδρομή στα 93 χρόνια μιας ζωής γεμάτης μουσική και αγώνες εναντίον κάθε μορφής εξουσίας, αναφέρθηκε ιδιαίτερα στον δημιουργικό «διάλογο» δημιουργών και κοινού και στις προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για να υπάρχει η σχέση αυτή, στη σημερινή κοινωνία μας με την βαθειά και πολύμορφη κρίση, καθώς και στο Όραμα μιας άλλης Κοινωνίας χωρίς βιομηχανίες πολέμου, με Ελευθερία, Ειρήνη, Δημοκρατία, Κοινωνική Δικαιοσύνη και κατέληξε εκφράζοντας τις ευχαριστίες του προς τον Πρύτανη και την Σύγκλητο των Καθηγητών του Πανεπιστημίου του Salzburg και την συγκίνησή του για την αναγόρευσή του ως επίτιμου διδάκτορα στο Πανεπιστήμιο της πόλης του Μότσαρτ.

Από το Γραφείο του Μίκη Θεοδωράκη
Salzburg, 7.6.2018

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΟΥ SALZBURG

Το έργο ζωής του Μίκη Θεοδωράκη, γεννημένου στις 29 Ιουλίου 1925 στη Χίο, μπορεί να ιδωθεί ως ένας υπερεθνικός αγώνας για την ελευθερία και την ειρήνη, ο οποίος δεν αντικατοπτρίζεται μόνο στην κοινωνική και πολιτική του δράση, αλλά και στο μουσικό του έργο. Η καλλιτεχνική του παραγωγή – ένα πολύ μικρό δείγμα της οποίας είναι η μουσική μπאלέτου για την Αντιγόνη, το ορατόριο *Canto General*, όπερες όπως η *Μήδεια* και η *Ηλέκτρα*, η πρωτοπόρα και εντυπωσιακή μελοποίηση της ποίησης εξαιρετικών ποιητών (όπως ο *Pablo Neruda*, ο *Οδυσσέας Ελύτης*, ο *Γιώργος Σεφέρης*, ο *Γιάννης Ρίτσος* κ.α.), η καθιέρωση της έννοιας της «μετασυμφωνικής μουσικής», όπως και η στηριζόμενη σε αρχές της διδασκαλίας του Πυθαγόρα θεωρία της «συμπαντικής αρμονίας» για τη σχέση ανάμεσα στον άνθρωπο, την Τέχνη και τον Κόσμο – κατέστησε τον Μίκη Θεοδωράκη παγκοσμίως γνωστό. Η πρωτοποριακή φιλοσοφική και κοινωνιοκριτική προσέγγισή του για τον ελεύθερο χρόνο, την καλλιτεχνική δημιουργικότητα και την παιδεία, όπως διατυπώθηκε στη μονογραφία του "Αντιμανιφέστο", δεν ενέπνευσε μόνο μελέτες για την κοινωνική

αλλαγή, αλλά δρομολόγησε με δημιουργικό τρόπο σημαντικούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς της εποχής μας.

Το δημοκρατικό του ήθος, το οποίο διατήρησε στο ακέραιο, πολλές φορές ξεπερνώντας τα σωματικά και ψυχικά του όρια, καθώς και η πολιτική του δράση, τον κατέστησαν σύμβολο αντίστασης για εκατομμύρια ανθρώπους, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας στην Ελλάδα. Ο τιμώμενος συνθέτης και πολιτικός υψώνει αδιάκοπα μέχρι σήμερα την πολιτική φωνή του και επεκτείνει διαρκώς το μουσικό του έργο (όπερα «Λυσιστράτη», «Ανατολικά του Αιγαίου»).

Η γέφυρα που χτίζει ο Μίκης Θεοδωράκης μεταξύ Τέχνης και Πολιτικής αποτυπώνεται επίσης στο έργο του «Mauthausen Kantate“, το οποίο βασίζεται στα ποιήματα του Έλληνα συγγραφέα Ιάκωβου Καμπανέλλη, επιζώντα του στρατοπέδου συγκέντρωσης Μαουτχάουζεν. Το έργο αυτό παρουσιάζεται συχνά στο πλαίσιο σύγχρονων εκδηλώσεων για την ενίσχυση μιας κουλτούρας της μνήμης στην Αυστρία και συμβάλλει ως μουσική υπενθύμιση στην προσπάθεια για την κριτική επεξεργασία του εθνικοσοσιαλισμού, την αναστοχαστική ενασχόληση με το παρελθόν και τη διαμόρφωση πολιτικής συνείδησης στην Αυστρία. Ο Μίκης Θεοδωράκης είναι, όπως ο ίδιος περιγράφει αποφθεγματικά τον εαυτό του: «Μουσικός και επαναστάτης. Επαναστάτης μουσικός. Έτσι θέλω να μείνω στη μνήμη των απογόνων μας».

Ως συμβολή προς την υλοποίηση αυτής της επιθυμίας και ως αναγνώριση του τεράστιου καλλιτεχνικού και πολιτικού του έργου στους άξονες «Διαχρονική μουσική και υπερεθνική αντίσταση», «αγώνας για τα ανθρώπινα δικαιώματα», «πολιτική παιδεία», η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου του Σάλτσμπουργκ, μετά από σχετικό αίτημα των τριών Τμημάτων «Επιστήμη της Αγωγής», «Επιστήμη της Τέχνης, της Μουσικής και του Χορού», και «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία» αποφάσισε στις 23/1/2018 να απονεμίσει στον Μίκη Θεοδωράκη τον τίτλο του Επίτιμου Διδάκτορα της Φιλοσοφίας (Dr. phil. h. c.).

Ο Πρύτανης

Ο Πρόεδρος της συγκλήτου

Ο Κοσμήτορας

**ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΑΝΑΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΣΕ ΕΠΙΤΙΜΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΟΥ SALZBURG
(6.6.2018)**

Αξιότιμε κύριε Πρύτανη,

Αξιότιμες κυρίες και Αξιότιμοι κύριοι Αντιπρυτάνεις

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε της Συγκλήτου

Αξιότιμε κύριε Κοσμήτορα,

Σεβαστοί κύριοι καθηγητές

Αγαπητοί φοιτητές

Κυρίες και κύριοι,

Μια από τις πλέον μαύρες στιγμές ντροπής για την ανθρώπινη κοινωνία ήταν όταν το καρότσι σκουπιδιών της Βιέννης χτυπούσε την πόρτα του νεκρού Μότσαρτ για να πάρει το άψυχο σώμα του και να το ρίξει στον λάκκο με τους ανώνυμους και άκληρους πολίτες μιας απάνθρωπης ζωής.

Για κακή ή για καλή μου τύχη, συνέβη όταν ήμουν 12 χρονών να ακούσω αυτή την απίστευτη ιστορία, που μ' έκανε να φοβηθώ τους ανθρώπους και να κλειστώ στο δωμάτιό μου, έως ότου έγινα πια έφηβος και όφειλα να αντιμετωπίσω τη ζωή και την κοινωνία κατάματα και να αρχίσω να πετώ με τα δικά μου φτερά.

Σ' αυτά τα χρόνια της μοναξιάς δεν είχα άλλη συντροφιά εκτός από το βιολί μου, γεγονός που με βοήθησε να ανακαλύψω μόνος μου την θεωρία και την αρμονία της μουσικής. Γι' αυτό είπα «για καλή μου τύχη».

Πρέπει να πω εδώ, ότι μέσα στο σπίτι μου άκουγα βυζαντινούς ψαλμούς από τη γιαγιά μου και κάθε Κυριακή που πηγαίναμε στην ορθόδοξη εκκλησία, άκουγα κι εκεί τις ίδιες μελωδίες. Στην εκκλησία όμως υπήρχαν δύο λειτουργίες: η βυζαντινή και η «ευρωπαϊκή». Αυτή τη δεύτερη την είχε επιβάλει περί τα τέλη του 19ου αιώνα η Βασίλισσα Όλγα, αδελφή του Τσάρου και κάποιος συνθέτης ονόματι Πολυκράτης εναρμόνισε τις βυζαντινές μελωδίες.

Έτσι, στα δεκαέξι μου χρόνια, κατά το πρότυπο του Ιωάννη Σεβαστιανού Μπαχ, όχι φυσικά στη Λειψία αλλά σε μια φτωχική συνοικία της Τρίπολης, στον Ναό της Αγίας Βαρβάρας, έγινα ένας λιλιπούτειος κάντωρ επιφορτισμένος να συνθέτω κάθε Κυριακή εκκλησιαστικούς ύμνους για την ευρωπαϊκή λειτουργία.

Η μεγάλη στροφή μου όμως -θα έλεγα η ολοκληρωτική στροφή- θα γινόταν το επόμενο έτος, το 1942, όταν άκουσα τον «Ύμνο της Χαράς» από την Ενάτη Συμφωνία του Μπετόβεν. Τότε, αυτός ο γίγας της μουσικής εισέβαλε μέσα μου, σε βαθμό που να παραδέχομαι σήμερα ότι είμαι ένας Γερμανός συνθέτης που γεννήθηκε στο Αιγαίο και ένας Κρητικός τραγουδοποιός που έζησε στο Παρίσι».

Εδώ θα πρέπει να σημειώσω ότι στο σπίτι μας είχαμε μια μεγάλη βιβλιοθήκη, δεδομένου ότι ο πατέρας μου ήταν θερμός οπαδός των συγγραφέων και του μεγαλείου της ανθρώπινης σκέψης σε όλες της τις μορφές. Έτσι, μελέτησα κι εγώ μεταξύ άλλων και την ιστορία της μουσικής. Η περίπτωση του τέλους του Μότσαρτ έπαιξε βασικό ρόλο στη διαμόρφωση της ανατρεπτικής πλευράς του χαρακτήρα μου, σε βαθμό που θα έλεγα ότι όλες αυτές τις ετικέτες «αναρχικός», «αριστερός», «σοσιαλιστής», «κομμουνιστής» κλπ. και όλες αυτές τις θεωρίες τις συμψήφισα από τότε ως σήμερα σε μια λέξη: «αντιεξουσιαστής».

Γιατί όπως είπαμε, τι άλλο ήταν όλοι αυτοί οι φεουδάρχες και οι πρίγκιπες που μάζευαν στην αυλή τους τις μεγαλοφυΐες όπως ο Χάϋδν και ο Μότσαρτ, παρά μορφές μιας σκληρής και απάνθρωπης ζωής; Γιατί όλοι γνωρίζουμε, ότι ο Χάϋδν έμενε με τους υπηρέτες και ότι ο Μότσαρτ που θέλησε να ζήσει ανεξάρτητος, τιμωρήθηκε παραδειγματικά σε θάνατο από την πείνα και τις αρρώστιες.

Τελευταία προσπάθησα να δω την ανθρωπότητα ως ένα ενιαίο σύνολο από την εμφάνιση του ανθρώπου στη γη έως σήμερα. Και κατέληξα στα εξής συμπεράσματα:

Πρώτον: Ότι ο προϊστορικός άνθρωπος από τα 200.000 χρόνια προ Χριστού είχε ως κύριο γνώρισμα την ανασφάλεια και τον φόβο.

Δεύτερον: Ότι ο σύγχρονος άνθρωπος με αρχή περίπου το 5.000 προ Χριστού έως σήμερα είναι 100% κληρονόμος αυτής της προαιώνιας εσωτερικής πληγής.

Τρίτον: Με την ανάπτυξη της λογικής επινόησε δύο βασικούς τρόπους για να αντιμετωπίσει από θέση ισχύος τους εχθρούς του: Την συσσώρευση αγαθών και την οργάνωση ομάδων άμυνας και επίθεσης.

Τέταρτον: Με την εμφάνιση της ανθρώπινης κοινωνίας γύρω στο 5.000 π.Χ. εμφανίζεται το στοιχείο της εμφύλιας διαίρεσης. Γιατί ενώ η διαδικασία της απελευθέρωσης ήταν συνολική, στην νέα εποχή κάποιοι επιτήδειοι είτε συσσωρεύουν για τον εαυτό τους τον

πλούτο είτε μονοπωλούν τα ερείσματα της εξουσίας, δηλαδή τον στρατό, τα όπλα και την βία.

Πέμπτον: Επειδή ο άνθρωπος παρέμεινε όπως είπα κληρονόμος της ανασφάλειας και του φόβου, δημιούργησε δοξασίες-θρησκείες, κοινωνικά συστήματα και ιδεολογίες, που όμως αντί να γεφυρώσουν το χάσμα μεταξύ των ανθρώπων, συνεχώς το διεύρυναν, έτσι ώστε τελικά η απόσταση αυτή να έχει γίνει σήμερα μεγαλύτερη από ποτέ.

Έκτον: Κατά τη γνώμη μου αυτή η κατάσταση μάς έχει οδηγήσει σε βαθύτατη κρίση που οδηγεί στο τέλος της εποχής της διαφορετικότητας.

Έβδομον: Η μόνη λύση για μένα είναι η κατάκτηση της μοναδικότητας. Σε ποιο σημείο, αλήθεια, ο άνθρωπος είναι μοναδικός; Είναι μοναδικός στην ιδιότητά του να γεννά και να τρέφεται με πνευματική ζωή. Δηλαδή αυτό που δεν μπορεί να κάνει κανένα έμβιο ον αλλά μόνο ο Άνθρωπος.

Όγδοον: Αυτό όμως δεν μπορεί να γίνει από τη μια μέρα ως την άλλη. Αλλά μας χρειάζονται τρεις βασικές προϋποθέσεις:

α) Απομόνωση των εξουσιαστών που κατέχουν το μονοπώλιο της εξουσίας με κύριο μέσο την ωμή βία.

β) Μια εκτεταμένη περίοδος παγκόσμιας Ειρήνης.

γ) Ανάδειξη των προικισμένων ανθρώπων που γεννούν επιστημονικές ιδέες και δημιουργούν πνευματικά επιτεύγματα και έργα τέχνης.

Ένατον: Απαιτείται επομένως μια εκτεταμένη περίοδος Νέου Διαφωτισμού, μέσα στον οποίο θα σχηματισθεί το νέο ιδανικό κοινωνικό μόρφωμα της νέας εποχής της Μοναδικότητας.

*

Στο σημείο αυτό, ίσως θα μπορούσε κάποιος να ρωτήσει: Άραγε θα υπήρχαν οι μεγάλοι καλλιτέχνες της εποχής εκείνης αν δεν υπήρχαν οι «πεφωτισμένοι» αριστοκράτες; Και αντίστροφα, εάν οι αριστοκράτες δεν είχαν την κατάλληλη μόρφωση ώστε να

αναζητήσουν την πνευματική και ψυχική τους ολοκλήρωση στα μεγάλα έργα τέχνης θα είχαν δημιουργηθεί άραγε αυτά;

Τι το ξεχωριστό είχαν όλοι αυτοί, όπως και οι ελεύθεροι Αθηναίοι της κλασικής περιόδου;

Η απάντηση είναι ότι ήσαν ελεύθεροι και συγχρόνως είχαν πλούσιο ελεύθερο χρόνο, επειδή είχαν κατορθώσει να ζουν έξω από τον κύκλο παραγωγής υλικών αγαθών. Δηλαδή πιστεύω ότι εάν δεν υπήρχαν άνθρωποι που να διαθέτουν ελεύθερο χρόνο, δεν θα υπήρχε Λόγια Τέχνη αλλά μόνο Λαϊκή. Γιατί η διαδικασία για την δημιουργία Λόγου και Τέχνης απαιτεί Διάλογο. Μεταξύ του πνευματικού-καλλιτεχνικού δημιουργού και των «άλλων». Όχι όμως οποιωνδήποτε «άλλων» αλλά μόνο αυτών που έχουν την καλλιέργεια για να εκτιμήσουν και να αποδεχθούν τα έργα του Λόγου και της Τέχνης. Αυτή η απαραίτητη καλλιέργεια προϋποθέτει πλούσιο ελεύθερο χρόνο.

Όμως το τίμημα αποδείχθηκε ότι ήταν βαρύ για την ανθρώπινη κοινωνία. Γιατί για να μπορέσουν αυτές οι άρχουσες τάξεις να είναι ελεύθερες και επομένως κυρίαρχες, θα έπρεπε οι υπόλοιποι πολίτες να είναι υποταγμένοι με διάφορους τρόπους. Είτε δούλοι είτε δουλοπάροικοι είτε αμόρφωτοι αγρότες και εργάτες, υπάλληλοι.

Με εξαίρεση την εποχή μας, όπου οι σημερινές κυρίαρχες τάξεις είναι κι αυτές μέσα στον κύκλο της παραγωγής παραμένοντας εξ ίσου αμόρφωτες με τους υπόλοιπους πολίτες, γεγονός που στερεί από τους διανοούμενους καλλιτέχνες εκείνο το ανώτατο κοινωνικό μόρφωμα με το οποίο είχαν διάλογο και για το οποίο ουσιαστικά δημιουργούσαν οι πνευματικοί δημιουργοί.

Και έτσι φτάσαμε σήμερα στην γενικευμένη κρίση του πνευματικού πολιτισμού. Εκτός μιας μερίδας επιστημόνων που έθεσαν τις γνώσεις τους στην υπηρεσία της παγκόσμιας άρχουσας τάξης που έχει αναγάγει τις μορφές βίας και θανάτου ως βάση της ύπαρξής της. Το φαινόμενο αυτό της συμμετοχής επιστημόνων σε τέτοια εγκλήματα, είναι πραγματικά ο εξευτελισμός του Ανθρώπου.

Και ποιο είναι το όραμα αυτής της νέας περιόδου διαφωτισμού;

A. Να θέσει όλα τα επιστημονικά μέσα για την αύξηση των παραγωγικών δυνάμεων σε διεθνή κλίμακα.

B. Να επιτύχει τη λιγότερη δυνατή συμμετοχή του πληθυσμού μέσα στον κύκλο της παραγωγής εξασφαλίζοντας τον αναγκαίο ελεύθερο χρόνο που θα του επιτρέψει να αναδειχθεί -όπως άλλοτε οι πεφωτισμένες τάξεις των εξουσιαστών- σε ιδανικό συνομιλητή των πνευματικών δημιουργών της εποχής της Μοναδικότητας, της νέας εποχής της ανθρώπινης κοινωνίας σε διεθνές επίπεδο.

Βεβαίως όμως, θα ήθελα να θέσω ως προϋπόθεση για το ξεκίνημα της εποχής του Νέου Διαφωτισμού την μετατροπή των Βιομηχανιών Πολέμου σε Βιομηχανίες Ειρήνης. Καθώς και την προσήλωση στις μέγιστες ανθρώπινες αξίες όπως είναι η Ελευθερία, η Ειρήνη, η Ανεξαρτησία, η Δημοκρατία και η Κοινωνική Δικαιοσύνη.

Θα ήθελα να τελειώσω την ομιλία αυτή εκφράζοντας την ευγνωμοσύνη μου στην τύχη μου που με αξίωσε να ζήσω αυτή την στιγμή της αναγόρευσής μου σε επίτιμο διδάκτορα του Πανεπιστημίου του Salzburg, της πόλης του Μότσαρτ, και να ευχαριστήσω από καρδιάς την Σύγκλητο των Καθηγητών και τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου αυτού για την ύψιστη αυτή τιμή.

Σας ευχαριστώ.

Φωτο: κουαρτέτο εγχόρδων του Ωδείου Mozarteum